

ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ Е-НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

*І.В.Бубнов, к. іст. н., доц., М.І.Мирошниченко, ст. викл.
Одеський державний екологічний університет, м. Одеса
ukrain@odeku.edu.ua*

Система е-навчання в Одеському державному екологічному університеті являє собою форму дистанційної освіти, максимально адаптовану до наявних на сьогодні матеріально-технічних можливостей вишу й освітньо-кваліфікаційних характеристик його науково-педагогічних працівників. Її впровадження регламентоване низкою нормативних документів, зокрема: «Концепція розвитку дистанційної освіти в ОДЕКУ» від 26.05.2016 р., «Положення про електронний навчальний курс в ОДЕКУ» від 26.02.2018 р., «Регламент роботи в системі е-навчання Одеського державного екологічного університету» від 04.12.2018 р.. Головні вимоги цих документів спрямовані на вирішення завдань щодо організаційно-методичного забезпечення процесу формування електронних навчальних курсів, нормативного регулювання основних етапів їх розроблення, визначення функціональних обов'язків учасників цього процесу і рівнів їх відповідальності тощо.

Впровадження в дію деяких із цих нормативних актів відбувалося тоді, коли вже тривав процес відпрацювання відповідними підрозділами університету практичних завдань щодо розроблення і введення електронних навчальних курсів з усіх дисциплін, які з початку 2018-19 н.р. мали викладатися студентам 1 року навчання магістерського рівня вищої освіти. За таких обставин виникали певні непорозуміння щодо механізмів реалізації управлінських рішень і неупорядкованість дій відповідальних виконавців у вирішенні отриманих завдань. Усе це робить доцільним необхідність колегіального обговорення проблем впровадження е-навчання й узагальнення відповідного практичного досвіду.

У реалізації концепції дистанційного навчання, на нашу думку, слід виділити щонайменше три основні напрямки: технічний, організаційний і навчально-методичний, за якими мають комплексно, тобто одночасно і у взаємодії, вирішуватися певні завдання.

Технічна сторона дистанційного навчання була забезпечена завдяки розгортанню відповідного програмного середовища, а саме системи Moodle (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище), у відповідних підрозділах університету. Обрання цієї системи було зумовлене, з одного боку, гнучким, простим набором інструментів, які вона пропонує, з іншого – її безкоштовністю в межах стандартного функціоналу. На позитивну оцінку заслуговує підхід у

вирішенні цього завдання, який запропонували працівники сектору дистанційного навчання університету, а саме створення бінарного формату кафедральних сайтів, де безпосередньо сайти е-навчання є внутрішньо вбудованими в їх архітектуру. Це дає змогу кожному підрозділу створити необхідний контент, з можливістю його систематичного поновлення, задля привабливого позиціонування себе перед користувачами й вирішення завдань профорієнтаційної роботи. Разом із тим, з'являється можливість завантаження на кафедральний сайт необхідних матеріалів навчально-методичного характеру, які мають сприяти функціонуванню системи дистанційного навчання. Але цей потенціал у більшості підрозділів все ще залишається невикористаним через відсутність фахівців із навичками роботи у програмному середовищі WordPress, на платформі якого і створені сайти дистанційного навчання. Це певною мірою стосується й безпосередньо програмного середовища системи Moodle.

Щодо організаційного аспекту впровадження системи дистанційного навчання, то проведення відповідних загальноуніверситетських курсів мало забезпечити підготовку працівників різних підрозділів із необхідними навичками практичної роботи у зазначеному програмному середовищі. Але повною мірою реалізувати це завдання, на нашу думку, не вдалося. На майбутнє, напевне, слід відкоригувати програму і змістове наповнення таких курсів, розширити їх практичну складову і зробити обов'язковим їх поетапне відвідування всіма науково-педагогічними працівниками університету. Разом із тим, задля ефективної підготовки викладачів до роботи з системою Moodle, було б доцільно здійснити оновлення відповідного, наявного електронного базового курсу до стабільної актуальної версії. Також було б корисно підготувати добірку навчальних відео-уроків із налаштування і роботи з дистанційним курсом.

Практичний досвід розроблення електронних навчальних курсів на кафедрі українознавства та соціальних наук доводить високу ефективність проведення в межах роботи науково-методичного семінару консультативних занять щодо актуалізації знань викладачів, отриманих під час навчання на курсах, і закріплення практичних навичок роботи в програмному середовищі системи Moodle.

Найскладніші ж проблеми із впровадження системи е-навчання постають у навчально-методичній площині. Серед них: складнощі у розробленні проектів ЕНК (електронних навчальних курсів); спрощений підхід до формування електронних навчальних матеріалів; неефективне використання ресурсів та інструментів системи задля здійснення контролю за процесом навчання; відсутність необхідної мотивації у студентів задля переходу до навчання в системі дистанційної освіти тощо.

Формування проектів ЕНК відповідних дисциплін розраховано на: стисле представлення студентам змісту й обсягу завдань, які вони мають

вирішувати в процесі е-навчання; визначення практичних завдань викладачів у формуванні електронних курсів; надання інформації органам контролю щодо оцінки повноти виконання певних завдань на різних етапах розроблення курсів.

Чинний «Регламент роботи в системі е-навчання Одеського державного екологічного університету» із додатком можливого зразка проекту ЕНК розроблені з урахуванням уже набутого практичного досвіду і спрямовані на певне впорядкування роботи викладачів у цьому напрямку. Але слід враховувати те, що проекти ЕНК розробляються на підставі відповідних робочих навчальних програм, які, у свою чергу, через набуття чинності з 01.09.2019 р. новим «Положенням про особливості організації освітнього процесу за заочною формою навчання в ОДЕКУ», будуть найближчим часом радикально перероблятися, сама структура і зміст таких проектів також зазнають певного коригування.

Зазначена проблема напряму пов'язана із питаннями формування навчальних матеріалів ЕНК і використанням засобів контролю успішності оволодіння студентами навчальним матеріалом у системі е-навчання.

Проблема спрощеного підходу до формування електронних навчальних матеріалів, який зводиться до простого перенесення наявних конспектів лекцій із відповідних дисциплін у той або інший формат системи Moodle, як виявляється, є схожою для більшості закладів вищої освіти України [1, с.4].

Представлення лекційного матеріалу для дистанційного курсу, в нашому уявленні, має відрізнятися порційністю надання тексту, що зумовлене особливостями сприйняття інформації при читанні з екрану, а також побудовою взаємозв'язків – переходів між окремими порціями матеріалу – навчальними питаннями лекції, з їх відповідним оцінюванням в рахунок загальної накопичувальної оцінки за курс. Такі переходи можуть створюватися у формі тестових завдань різного типу. Це надаватиме процесу вивчення навчального матеріалу інтерактивного характеру та посилюватиме його мотиваційний аспект. Специфіка роботи з теоретичним лекційним матеріалом має бути визначена в проекті відповідного ЕНК.

Вважаємо за доцільне, за наявності відповідного матеріально-технічного обладнання, розглянути питання щодо створення, наприклад, на базі сектору дистанційного навчання університету, підрозділу, здатного надати допомогу (або послуги на комерційній основі) у створенні відео-матеріалів лекцій провідних викладачів університету.

Основним способом перевірки знань студентів у системі Moodle є тести. Як показує досвід, у вивченні соціально-гуманітарних дисциплін найбільш ефективними виявляються 4 основні види тестових завдань: закритої форми (з вибором однієї або кількох правильних відповідей), відкритої форми, на встановлення відповідності та на встановлення послідовності. Вибір того чи іншого виду тестових завдань зумовлений

характером того, що перевіряється: знання, вміння, навички або компетенції. Тестові завдання є найбільш ефективними, коли вони: взаємопов'язані між собою; розташовані в певній послідовності; та сконструйовані відповідно до поставлених вимог із застосуванням різних форм їх подання [2, с.130]. Нагальним завданням є опанування викладачами навичок формування таких тестових завдань із використанням усього наявного інструментарію системи.

Задля оптимізації роботи викладачів, на нашу думку, було б доцільно розробити електронні шаблони з формування тестових завдань різного типу, які були б адаптовані до актуальної версії системи Moodle.

Електронне навчання передбачає більш високу активність, самомотивацію і самоконтроль, що є головною відмінністю цієї нової форми освіти від традиційних форм, де такого посилення мотивації не спостерігається.

Як виявилось, проте, така дистанційована від викладача форма навчання підходить не всім, оскільки не у всіх студентів є рівень самостійної організованості, необхідний для навчання у такому форматі.

І це стало серйозною проблемою в контексті практичного впровадження системи е-навчання в нашому університеті. Причин цього, на нашу думку, декілька.

Перш за все, пілотні ЕНК в системі е-навчання були заплановані до впровадження у групах магістрів першого року навчання. Проте цей контингент студентів протягом попередніх 4 років навчання в університеті не стикався з необхідністю опрацьовувати завдання в електронному форматі, без присутності викладача, покладаючись лише на себе. Вони повною мірою пристосувалися до звичних, традиційних форм навчання і не виявляють особливого бажання опанувати пропоновані інновації освітнього процесу, тим більш, за умов короткострокової перспективи їх реалізації. Тому вони й виявилися слабко мотивованими, не готовими до нового підходу в навчанні, не зрозуміли, що основним завданням студента, особливо магістра, за такої форми навчання, є самовдосконалення.

Тим же студентам-магістрам, хто щойно вступив до магістратури після закінчення інших навчальних закладів, очевидно, теж бракувало мотивації, оскільки на момент початку навчання в ОДЕКУ всі вони працювали й не дуже хотіли присвячувати вільний від роботи час опрацюванню нової для них програми й при звичаюватися до нових методів контролю. Їм було простіше надсилати електронною поштою викладачеві на перевірку міжсесійні контрольні роботи й опанувати матеріал самотужки, готуючись до звичних контрольних тестів і колоквіумів протягом чергової сесії.

Проте саме мотив є джерелом діяльності й виконує функцію спонукання і змістоутворення. Тому розробники електронних курсів мають виконати досить складне завдання. Недостатньо лише мати чітко

відпрацьований навчальний курс, слід також формувати у студентів мотивацію, яка б сприяла їх самостійному навчанню, оскільки жорстко контролювати процес навчання за умови відсутності студента в аудиторії неможливо.

Серед способів підвищення мотивації студента можна виділити такі:

- грамотне й цікаве технічне оформлення курсу з використанням малюнків, діаграм, схем, графіків;
- поділ курсу на окремі модулі із чіткими завданнями до кожного з них;
- різний спосіб подання матеріалу; розробка різноманітних варіантів навчальних завдань;
- поєднання теорії з практикою; налагодження своєчасного й конструктивного зворотного зв'язку з викладачем; чітке й оперативне володіння викладачем інформацією про індивідуальні успіхи кожного студента;
- провокування й підтримання духу змагання між студентами; наочна демонстрація студенту того, що він сам контролює ситуацію, що його успіх напряму залежить від зусиль, які були ним докладені.

Таким чином можна підтримувати віру студента в свої сили, допомагати йому отримувати задоволення від навчання, а не сприймати його як важкий тягар.

На нашу думку, задля успішного практичного врахування вище названих чинників і набуття викладачами необхідних навичок і досвіду, слід було б спочатку у тестовому режимі відпрацювати систему е-навчання в межах лише окремих дисциплін, а загальнообов'язкове її впровадження розпочинати з дисциплін першого курсу бакалаврського рівня вищої освіти. За таких умов студенти вже під час перших настановних занять були б поінформовані про чинну специфіку організації навчального процесу і сприймали її як обов'язкову до виконання.

Отже, щоб процес впровадження е-навчання був успішним, а електронні навчальні курси були змістовними й цікавими, викладачам слід комплексно підходити до вирішення вище визначених проблем, поєднуючи у своїй роботі технічний і творчий аспекти діяльності.

Перелік посилань

1. Андреевська Г.М., Адамчук М.В. Використання дистанційного навчання на платформі Moodle в освітньому процесі ОНМУ: переваги і недоліки// Управління якістю підготовки фахівців: збірник тез Всеукраїнської науково-методичної конференції Одеський державний екологічний університет. – Одеса, ТЕС. 2017. С.3-4.

2. Халілова-Чуваєва Ю.О. Дистанційна освіта як необхідна складова сучасної освітньої політики в Україні// Управління якістю підготовки фахівців. Збірник тез Всеукраїнської науково-методичної конференції ОДЕКУ. – Одеса, ТЕС. 2015. С.130-131.